

Efektívnosť právneho stavu korupcie

Anotácia: Korupcia je jedným z najzávažnejších svetových problémov spoločnosti. Táto skutočnosť je daná rôznymi faktormi, medzi inými aj charakterom dnešnej doby. V spracovanom článku autor poukazuje na to, že je potrebné, aby sa metodika vyšetrovania trestných činov korupcie a zneužívania právomoci verejného činiteľa rozvíjala, lebo v súčasnej dobe vyšetrovania a dokazovania uvedených trestných činov metodika vyšetrovania je už sčasti nedostatočná.

Kľúčové slová: korupcia, metodika, agent, informačno-technické prostriedky.

Všeobecne pre všetky trestné činy možno konštatovať, že metodika vyšetrovania tvorí ucelený systém vyšetrovacích úkonov a opatrení. Študijný predmet teória a prax vyšetrovania – metodiky vyšetrovania vyučovaný Katedrou vyšetrovania Akadémie PZ poskytuje študentom A PZ účinnú pomoc pri vykonávaní vyšetrovacích úkonov a opatrení pri vyšetrovaní trestných činov korupcie tým, že im dáva teoretické, právne a taktické vedomosti. Rozvoj metodík vyšetrovania trestných činov korupcie a zneužívania právomoci verejného činiteľa je veľmi dôležitý z hľadiska problémov, ktoré vznikajú v spojitosti s dokumentovaním týchto trestných činov v prípravnom konaní hlavne pri využívaní informačno-technických prostriedkov a agenta, bez ktorých by prakticky nebolo možné ich zadokumentovanie. V roku 2004 vznikol Úrad boja proti korupcii, ktorého náplňou práce bolo vyšetrovanie korupčných trestných činov a trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa. Po šiestich rokoch jeho existencie môžeme konštatovať, že je potrebné vytvoriť ucelený systém rozvoja metodiky vyšetrovania korupčných trestných činov a zneužívania právomoci verejného činiteľa, kde vyšetrovanie začína oznámením od občanov. Ide o najčastejšiu formu podnetov, na základe ktorých sa začína odhaľovanie, resp. vyšetrovanie jednotlivých trestných činov korupcie, a to aj od osôb, ktoré poskytli úplatok alebo inú nenáležitú výhodu, alebo túto len sľúbili, lebo boli o to požiadaní a urobili o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie podľa Trestného poriadku. V tom prípade orgán prijímajúci oznámenie vhodne motivuje oznamovateľa k prípadnej ďalšej aktívnej, resp. pasívnej spolupráci na odhaľovaní korupčného konania alebo na získavaní ďalších informácií, ktoré by boli využiteľné ako dôkazy.

Každý príslušník Policajného zboru je povinný bez ohľadu na miestnu a vecnú príslušnosť prijať podnet o korupčnom konaní. Po prijatí oznámenia je povinný iniciatívne mobilizovať sily a prostriedky na úspešné odhalenie a dokumentovanie korupcie. Ak nie je príslušník Policajného zboru príslušný vo veci konať, po prijatí podnetu vyzve oznamovateľa, aby uvedenú skutočnosť oznámil na príslušný útvar Policajného zboru. V prípade, ak to nie je oznamovateľ ochotný urobiť, upozorní ho, že obsah podnetu odstúpi (bez priet'ahov) na realizáciu na príslušný útvar.

Príslušník PZ, ktorý prijíma oznámenie (podnet) o korupčnom konaní osobne od oznamovateľa, je povinný zistiť:

- *popis spáchaného skutku, charakteristiku korupčného konania,*
- *vývojové štádium trestného činu, či je korupčné konanie pripravované, páchané, respektíve spáchané (účastníci, priebeh, miesto, čas, materiálne a pamäťové stopy a podobne),*
- *vzťah oznamovateľa ku korupčnému konaniu (účastník, svedok, člen kolektívu, poškodený a podobne),*
- *potenciálnych svedkov alebo iné skutočnosti, ktoré môžu byť využité ako usvedčujúci materiál (dôkaz) v trestnom konaní,*

- či o oznámení majú účastníci korupčného konania vedomosť,
- motív oznámenia, lebo nemusí ísť o oznámenie s pravdivými informáciami, resp. skreslenými (pozmenenými), motívom môže byť pomsta, vydieranie a podobne.

Po prijatí trestného oznámenia vyšetrovateľ spracuje uznesenie o začatí trestného stíhania podľa § 199 Tr. poriadku a po jeho spracovaní nasledujú tri vyšetrovacie úkony, ktoré značne prispievajú ku kvalitnému zadokumentovaniu korupčných trestných činov a zneužívania právomoci verejného činiteľa. Ide o :

a. Vyhотовovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov

Aplikovanie tohto inštitútu (§ 114) predpokladá splnenie týchto zákonných podmienok

- a) existencia trestného konania,
- b) existencia taxatívne uvedeného trestného činu – medzi ktoré patrí aj korupcia,
- c) dôvodný predpoklad zistenia skutočností významných pre trestné konanie.

Vyhотовovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov je možné len na základe príkazu vydaného predsedom senátu (v konaní pred súdom) alebo sudcom pre prípravné konanie (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní).

Vydat' príkaz na použitie tohto inštitútu môže výnimočne aj prokurátor (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní) za predpokladu splnenia týchto zákonných podmienok:

- a) ide o neodkladanú vec,
- b) príkaz sudcu pre prípravné konanie nemožno získať vopred a
- c) vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov nie je spojené so vstupom do obydlia iného.

Platnosť takto vydaného príkazu prokurátora je časovo obmedzená do 24 hodín od jeho vydania, pričom v tejto lehote ho musí potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť.

V právnej úprave tohto inštitútu odporúčame doplniť znenie tretej vety § 114 ods. 2 tak, aby sa za slovo „vydaný“ vložili slová „a doručený policajtovi alebo príslušnému útvaru Policajného zboru.“ Touto navrhovanou zmenou sa spresňuje procesný postup v prípade dodatočného vydania príkazu na vyhotovovanie obrazových, zvukových alebo obrazovo-zvukových záznamov, obdobne ako v prípade sledovania osôb a vecí.

Súčasne odporúčame v ustanovení § 113 ods. 8 vypustiť znenie tretej vety. Domnievame sa, že súčasná právna úprava postupu pri zničení záznamu je znátočná.

b. Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky

Inštitút odpočúvania a záznam telekomunikačnej prevádzky je upravený v dvoch samostatných ustanoveniach – v § 115 a 116. V ustanovení § 115 je upravený postup v prípade odpočúvania a záznam telekomunikačnej prevádzky.

V ustanovení § 116 je upravený postup zistenia a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke, ktoré sú predmetom telekomunikačného tajomstva alebo na ktoré sa vzťahuje ochrana osobných údajov (odsek 1), alebo zistenia a oznámenia obsahových

údajov alebo prevádzkových údajov prenášaných prostredníctvom počítačového systému (odsek 4).

Aplikovanie postupu podľa § 115 ods. 1 predpokladá splnenie týchto zákonných podmienok:

- a) existencia trestného konania,
- b) existencia taxatívne uvedeného trestného činu – medzi ktoré patrí aj korupcia,
- c) dôvodný predpoklad zistenia skutočností významných pre trestné konanie.

Trestný poriadok umožňuje použitie tohto inštitútu pre iný úmyselný trestný čin, ako je uvedený v § 115 ods. 1, iba so súhlasom odpočúvaného alebo zaznamenaného zariadenia.

Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky je možný len na základe príkazu vydaného predsedom senátu (v konaní pred súdom) alebo sudcom pre prípravné konanie (v postupe pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní). Vydať príkaz na použitie tohto inštitútu môže výnimočne aj prokurátor (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní) za predpokladu splnenia týchto zákonných podmienok:

- a) ide o neodkladnú vec,
- b) príkaz sudca pre prípravné konanie nemožno získať vopred,
- c) odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky nie je spojený so vstupom do obydľia iného.

Aplikovanie postupu podľa § 116 ods. 1 predpokladá splnenie týchto zákonných podmienok:

- a) existencia trestného konania,
- b) existencia úmyselného trestného činu,
- c) nevyhnutnosť údajov na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie,
- d) uskutočnenú telekomunikačnú prevádzku.

Použitie tohto inštitútu je možné len na základe príkazu vydaného predsedom senátu (konanie pred súdom) alebo sudcom pre prípravné konanie (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní). Z obdobných dôvodov a v rovnakom rozsahu ako v prípade ustanovenia § 114 odporúčame doplniť znenie § 115 ods. 2 druhá veta, resp. ustanovenie § 115 ods. 8. Súčasne odporúčame upraviť ako nový inštitút lokalizáciu telekomunikačnej prevádzky. Predmetom tohto inštitútu by malo byť zisťovanie údajov a aktívne zapnutie mobilnej účastníckej stanici a o číslach účastníckych staníc alebo mobilných staníc, alebo SIM kariet (identifikačných číslach).

c. Agent podľa Trestného poriadku

Inštitút agenta je upravený najmä v § 10 ods. 19 a 117.¹ Zákonné podmienky na použitie agenta ako prostriedku operatívno-pátracej činnosti sú upravené v § 117. Týmto zákonnými podmienkami sú:

- a) existencia taxatívne uvedeného trestného činu – medzi ktoré patrí aj korupcia,

¹ **Agentom** je podľa § 10 ods. 19 Trestného poriadku príslušník Policajného zboru alebo príslušník polície iného štátu, ktorý na základe príkazu prokurátora alebo štátu prispieva k odhaľovaniu, zisťovaniu a usvedčovaniu páchateľov zločinu, trestných činov korupcie, trestného činu zneužívania právomoci verejného činiteľa a trestného činu legalizácie príjmov z trestnej činnosti. Pri odhaľovaní, zisťovaní a usvedčovaní páchateľov korupcie môže byť agentom aj iná osoba ako príslušník Policajného zboru povereného ministrom vnútra Slovenskej republiky.

- b) podstatne sťažené odhaľovanie, zisťovanie a usvedčovanie páchatel'a niektorého z trestných činov iným spôsobom (dôkazmi),
- c) existencia podozrenia na podklade poznatkov získaných v trestnom konaní o spáchaní takého trestného činu páchatel'om v minulosti alebo v budúcnosti.

Použitie agenta je možné len na základe príkazu vydaného predsedom senátu (v konaní pred súdom) alebo sudcom pre prípravné konanie (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní). Vydať príkaz na použitie agenta môže výnimočne aj prokurátor (v postupe pred začatím trestného stíhania alebo v prípravnom konaní) za predpokladu splnenia týchto podmienok:

- a) ide o neodkladnú vec,
- b) použitie agenta nie je spojené so vstupom do obydlia iného a
- c) nejde o použitie agenta podľa § 117 ods. 2.

Platnosť takto vydaného príkazu prokurátora je časovo obmedzená do 72 hodín od jeho vydania, pričom v tejto lehote ho musí potvrdiť sudca pre prípravné konanie, inak stráca platnosť. V ustanovení § 117 ods. 2 je upravený rozsah konania agenta. Všeobecne možno uviesť, že konanie agenta má byť spravídla v súlade s účelom zákona vyjadreným v § 1 ods. 1 a má byť úmerné protiprávnosti konania páchatel'a trestného činu. Agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie činu. Táto úprava je modifikovaná v prípade korupcie, keď sa pripúšťa určitá forma iniciatívneho konania za splnenia nasledovných podmienok:

- podozrenie z korupčného konania,
- podozrivým je verejný činiteľ alebo zahraničný verejný činiteľ,
- dôvodný predpoklad spáchania trestného činu podozrivým aj bez navádzania na trestnú činnosť na základe zistených skutočností. Z tejto zákonnej podmienky vyplýva určitá forma ovplyvnenia konania páchatel'a pri naplánovaní zákonných znakov korupcie a nevylučuje ani priame zapojenie agenta do realizácie úmyslu páchatel'a spáchať trestný čin.

Agent koná pod legendou² alebo bez legendy. Závažnosti inštitútu agenta je prispôsobená aj právna úprava možnosti jeho výsluchu. V prípravnom konaní je oprávnený vykonať výsluch agenta prokurátor pri použití technických zariadení určených na prenos zvuku a obrazu tak, aby jeho totožnosť nemohla byť odhalená. V konaní pred súdom je oprávnený vykonať výsluch agenta predseda senátu len výnimočne, a to pri použití technických zariadení určených na prenos obrazu a zvuku, s eventuálnou zmenou vzhľadu a hlasu agenta, alebo pri vylúčení obžalovaného, jeho dôverníkov a verejnosti z pojednávacej miestnosti. Trestný poriadok umožňuje v konaní pred súdom výsluch svedka, ktorým je prezidentom Policajného zboru poverený príslušník Policajného zboru, a to o skutočnostiach získaných agentom. Trestný poriadok umožňuje, aby v prípade, ak je agentom iná osoba ako príslušník Policajného zboru alebo príslušník polície iného štátu a súhlasí s tým, aby jej totožnosť bola odhalená, boli na ďalšie konanie použité ustanovenia Trestného poriadku o svedkovi.

Agent môže plniť svoje úlohy i na území iného štátu. Môže ísť o pôsobenie v rámci konania vedeného v inom štáte alebo v Slovenskej republike. Predpokladom tohto postupu je

² **Legendou** sa rozumie súhrn tajných údajov o osobe agenta, najmä o jeho totožnosti, rodinnom stave, vzdelaní a zamestnaní. Pravá totožnosť agenta vystupujúceho pod legendou musí byť utajená a tajné údaje sa musia oznámiť iba orgánom, ktoré sú oprávnené rozhodovať o použití agenta.

³ ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok s komentárom. Eurokódex, Poradca podnikateľa, Žilina 2006*

súhlas príslušného orgánu štátu, na území ktorého má pôsobiť, a rozhodnutie prezidenta Policajného zboru (pokiaľ neustanovuje medzinárodná zmluva inak).

Skutočnosti týkajúce sa trestných činov nesúvisiacich s vecou, v ktorej bol agent použitý, sa môžu použiť v inom konaní ako dôkaz len vtedy, ak sa týkajú niektorého z trestných činov taxatívne uvedených v § 117 ods. 1.³

V posledných rokoch sa často vyskytujú v teórii a praxi názory, že efektívnym prostriedkom boja proti korupcii by mohlo byť využitie tzv. agenta – provokatéra. Už v staršej literatúre sa niektorí autori rozoberajú otázky trestnej zodpovednosti agenta – provokatéra. Agent – provokatér bol trestne zodpovedný i podľa Trestného zákona o zločinoch, prečinoch a priestupkoch č. 117 zo dňa 27. mája 1852, kde v ustanovení § 9 bolo uvedené: Kto niekoho k nejakému zločinu vyzýva, povzbudzuje, napáda, dopúšťa sa, ak bolo pôsobenie bez výsledku, nedokonaného zvädzania k tomuto zločinu a môže byť odsúdený k trestu, ktorý by sa mal uložiť ako pokus tohto zločinu.

Témou agenta provokatéra sa zaoberá aj slovenský Trestný zákon v ustanovení § 117 ods. 2. Iniciatívne navádzanie na spáchanie trestného činu (policajná provokácia) je podľa súčasnej právnej úpravy prípustné za splnenia nasledovných podmienok:

- a) podozrenie z korupcie,
- b) podozrivým je verejný činiteľ alebo zahraničný verejný činiteľ,
- c) zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal taký trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný.

V odbornej literatúre je policajná provokácia definovaná ako prípad, keď orgán polície o určitej osobe usúdi, že by sa za určitých okolností mohla dopustiť konkrétneho trestného činu, a na jeho spáchanie jej, obvykle za pomoci nastrčenej osoby, vytvorí predpoklady a podmienky. Neoddeliteľnou zložkou provokácie je potom dokumentovanie jej priebehu spravidla prostredníctvom operatívnej techniky na získanie dôkazu ako prostriedku na následné trestné stíhanie vyprovokovanej osoby.

V právnej úprave a judikatúre európskych krajín a judikatúre Európskeho súdneho súdu pre ľudské práva je inštitút agenta provokatéra v zásade odmietnutý. Aj keď v slovenskom práve tento inštitút agenta provokatéra je uvedený v § 117 ods. 2, je tento inštitút využívaný len v malom počte prípadov.

Zákonné hranice ustanovené na použitie policajného agenta tak, aby bola splnená požiadavka práva na spravodlivý proces, upravuje čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Podľa judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva súd nevyklučuje použitie tajného agenta, ale jeho intervencia musí byť vymedzená a sprevádzaná určitými zárukami, aj keď by išlo o potlačanie obchodu s drogami.

Literatúra

ČENTÉŠ, J. a kolektív. *Trestný poriadok s komentárom*. Eurokódex, Poradca podnikateľa, Žilina 2006.

BANGO, D., VIKTORYOVÁ, J. *Metodika vyšetrovania korupcie*. Bratislava : Akadémia PZ, 2002. 85 s.

LISONĚ, M., BANGO, D., PORADA V. Osobitosti odhaľovania trestnej činnosti korupcie. In *Bezpečnostní teorie a praxe*, 2001.

VIKTORYOVÁ, J., ŠTEFFEK, J., NESVADBA, A. Metodické aspekty vyšetrovania trestných činov korupcie. In *Korupcia v Policajnom zbore a iných oblastiach spoločenského života*. Bratislava : Akadémia PZ, 2001.

Key words : corruption, methodies, agent, information and technical means

Summary

Methodics of investigation are beneficial for practice in a way that they serve as an instruction how to set a specific investigation program in individual cases – such an instruction facilitates and accelerates the procedure of an investigator who, very often, is stressed by time, has lack of information and is under psychological stress. That is why it is very important to develop methodics of investigation.

Cases of corruption and abuse of public official powers are not possible to be dealt separately from the material and personal perspective. It means that it is inevitable to reveal and record via procedures all circumstances of a specific crime of corruption or abuse of public official power being investigated.

In the course of investigation of the above mentioned crimes, the practice shows how important it is to focus on:

- Institute of an agent
- Information and technical means

*JUDr. Štefan Kočan, PhD.
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
Katedra vyšetrovania
e-mail: stefan.kocan@minv.sk*

Recenzent: doc. JUDr. Mgr. Jana Viktorová, PhD.